

УДК 655.4(476+(470+571))

*Микола Сенченко,
директор Книжкової палати України,
професор*

2. Книговидання Російської Федерації

У російському книговиданні наступив новий етап розвитку, що поступово стабілізував ситуацію на ринку — етап нових видавничих проєктів. Нові ринки збуту на території України, Казахстану, Білорусі та інших країн колишнього Радянського Союзу поглинули перевиробництво детективів і допомогли російському книговиданню не тільки утримати рівновагу, а й розпочати плавне нарощування темпів. Це книговидання можна назвати "часом нових видавничих проєктів", або "часом брендів", чи ще загадковіше "часом мейнстріму", тобто книги, яка буде панувати на книжковому ринку.

Закінчився час "соцреалізму", "придворних поетів" і настав час гостро модного постмодернізму, який збуджував розум і задовольняв смак інтелектуалів. Поступово у російського книговидання з'явилося "нове обличчя", яке формувалося не без допомоги українських письменників, таких, як М. Леонов, Ю. Рогоза, Ю. Шилов, Марина і Сергій Дяченки, яких змусив пристати до Росії жебрацький стан українських видавництва.

Видавниче співтовариство Росії, переживши кризу років, оформилося й консолідувалося. Після вичерпання лімітів, відпущених радянським книжковим дефіцитом, у видавців виникла необхідність формування нового змісту книг і структури випуску, розкручування власних видавничих й авторських брендів.

Для вирішення цих завдань був обраний єдино правильний шлях — якщо імена і бренди відсутні, їх треба створювати. Але як?.. Випускаючи серії, емпіричним шляхом вивчаючи читацький попит, поступово "висіваючи" із серій окремі проєкти й нові авторські імена, займаючи свою нішу на ринку, заробляючи видавничу репутацію.

Поступово російське книговидання знаходило своїх авторів, які навчилися створювати романи про кохання, захоплюючи фантастику, детективи, трилери, у тому числі й на "російському криміналі" так званих "демократичних реформ" і періоду перебудови. Отут треба віддати належне тим видавництвам, які, пішовши на серйозний комерційний ризик, почали системно виводити на ринок вітчизняних авторів. Дорогий "натурний" експеримент закінчився вдало — з'явилися, точніше, були створені автори-бренди В. Доценко, О. Мариніна, М. Леонов, О. Бушков, Д. Корецький, Ф. Незнанський, І. Буніч та інші. Виникли й знайшли популярність нові жанри — російський бойовик, російський жі-

Підсумки роботи книжкової індустрії Білорусі та Росії

ночий роман, політичний і філософський бестселер (О. Панарін, С. Кара-Мурза, М. Стариков, М. Калашников, Ю. Мухін, А. Паршев) тощо. Все нові й нові імена з'являються в списках бестселерів, кількість яких весь час зростає.

Видавці постійно перебувають у пошуку нових ніш і напрямів. Знижуються середні тиражі видань, збільшується кількість найменувань, підвищується якість змісту й оформлення книг. Помітно скоротився випуск перекладної літератури, все більше популярність завоюють російські та українські автори.

2.1. Сучасний стан російського книговидання

Для книжкової індустрії Російської Федерації (РФ) 2010 рік був не таким успішним, як, наприклад 2007 рік, оскільки фінансова криза й інші складові економічної ситуації негативно вплинули на книговидавничу сферу. Ось як характеризують ситуацію в книжковій індустрії співробітники Російської книжкової палати Л. Кирилова і К. Сухоруків: "Будь-який розвиток і рух викликається і супроводжується кризами, але останні проявляються по-різному в різних економічних умовах і на різних історичних етапах. Стосовно сьогоденної російської друкованої книжкової справи, яка живе і розвивається в ринкових умовах, головною кризою виступає і виступатиме криза збуту. Причини і форми прояву цієї кризи досить різноманітні. Це і невідповідність каналів розповсюдження продукції (тобто книготоргової мережі в більшості регіонів) масштабам її виробництва, і криза читання, тобто свідоме відмовлення багатьох росіян від розвиваючого особу читання на користь читання розважального та інших способів проведення часу, і нерозсудлива державна політика бібліотечного комплектування, і невміння багатьох наших видавців і книгорозповсюджувачів адаптувати свій менеджмент, маркетинг, логістику і цінову стратегію до вимог часу (а тим більше — прогнозувати зміни на книжковому ринку).

Практично нічого не робиться у сфері вивчення, а особливо — в галузі формування читацького попиту, встановлення "зворотного зв'язку" (від споживача книжкової продукції до її виробника). Окрім перерахованих чинників, що відносяться до категорії "можливостей" і що в принципі піддаються коригуванню, існують і три об'єктивні чинники з категорії "необхідностей", незалежні від конкретного видавця і від усієї галузі в цілому.

*Продовження. Початок див.: Вісник Книжкової палати. — № 4. — С. 3—7.

По-перше, це все більш помітна дія — як на попит, так і на пропозицію — електронного контенту, за змістом аналогічного друкованій книзі і при цьому доступного (в безоплатному вигляді) — в рамках концепції відкритого доступу, яка все інтенсивніше витісняє норми традиційного авторського права) всім зацікавленим користувачам.

Крім того, інформаційна революція останніх десятиріч призвела до різкого збільшення кількості (тобто до "інфляції") назв друкованих книг, журналів і періодики загалом; зберігати ці видання стає все незручніше, причому не тільки в особистих, а й у суспільних бібліотеках. Друкована книга все помітніше втрачає свій колишній "сакральний" статус і перетворюється на товар далеко не першої необхідності. Сказане стосується навіть тих читачів і покупців, які залишаються вірними традиційній книжковій культурі: у цих людей часто вже немає місця в квартирі чи будинку для зберігання книжкових видань, при цьому катастрофічно не вистачає часу для ознайомлення з величезною кількістю новинок (пригадаємо тут поширену думку про те, що "справжньому книжнику належить перечитувати всю світову класику хоча б раз на три роки"). Кількість друкованої інформації, що нагромадилася і нагромаджується, все більше позначається на якості її споживання, тобто на якості читання.

Нарешті, третій і, можливо, найважливіший чинник, що об'єктивно не піддається ніякій дії з боку книжкового співтовариства, — це загальна соціально-економічна і демографічна ситуація в Росії...

Сьогодні ми всі наглядно бачимо і відчуваємо наслідки "демографічної катастрофи" 90-х років XX століття. За період з 1990 по 1999 рік у Росії народилося на 9 млн осіб менше, ніж за попередні десять років (1980—1989).

За п'ять років, з 2004 по 2009, чисельність 17-річних жителів Росії скоротилася на мільйон осіб. У 2010 році кількість випускників шкіл у Росії знизилася ще на 10% (на 200 тис. осіб), а випускників шкіл Москви у 2010 році — на 30% і становила 47 тис. осіб (замість 75 тис. у 2009 році).

Зараз до вищих навчальних закладів вступають, в основному, представники покоління 1992—1993 років. Проте найменша народжуваність у зазначене десятиріччя була в 1999 році (тоді народилося всього 1,2 млн осіб; для порівняння: в 1987 році — 2,5 млн). Тому найгострішим для ВНЗ буде період 2015—2020 років (плюс-мінус рік). Саме в цей період у Росії відбудеться максимальне скорочення кількості вищих навчальних закладів і їхніх філій. З великою часткою впевненості можна припустити, що при зменшенні кількості абітурієнтів удвічі значно зменшиться і кількість ВНЗ. Таким чином, уже в найближчі три-чотири роки під загрозою скорочення в Росії опиняться майже 100 тис. викладачів (на 2009/2010 навчальний рік професорсько-викладацький склад налічував приблизно 400 тис. осіб) і сотні тисяч співробітників цих ВНЗ, надалі ж будуть вимушені "скоротитися" ще десятки тисяч викладачів. Природно, це торкнеться інтересів не тільки мільйонів учнів і викладачів, а й усього книжкового співтовариства і всього книжкового бізнесу.

Зараз ми спостерігаємо парадокс. З одного боку, в Росії вища освіта стала не просто масовою, а "за умовчанням" обов'язковою, звичайною річчю. З другого боку, у переважної більшості наших учених, інженерно-технічних працівників, аспірантів і студентів, медичних і викладацьких кадрів, яких прийнято відносити до розряду інтелігенції, немає ні можливостей, ні матеріального стимулу вдосконалювати свою професійну майстерність, йти в ногу зі світовим науково-технічним прогресом, постійно займатися підвищенням кваліфікації, витрачаючи на це час і гроші. Заробітна платня цієї категорії росіян і доходи тих, хто навчається, сьогодні практично ніяк не залежать від реального рівня їхньої освіти, від якості знань. Виходить, що з чотирьох

основних компонентів життєдіяльності, які обслуговує традиційна книжкова культура — наука, освіта, просвіта і розваги ("відволікання", релаксація) — три компоненти залишаються "на голодному пайку" як у видавців, так і у читачів. В умовах ринкової економіки головним важелем для зміни ситуації, що склалася, може виступати тільки матеріальна зацікавленість усіх його основних суб'єктів. І успіх залежить насамперед від довготривалої загальнодержавної політики у названих трьох сферах, а зовсім не від закликів "любити книгу", хоча певне прищеплення книжкової культури також важливе і корисне для особистості, особливо в юному віці¹.

Останніми роками російська книжкова індустрія упевнено і динамічно розвивалася і увійшла до п'ятірки провідних книжкових ринків світу. Переломним для російського книжкового ринку, як і для всієї економіки Росії, став 2008 рік. Ще влітку того року очікувалося — і на користь цього говорили показники розвитку галузі в першому півріччі — що він стане рекордним за кількістю випущених книг і брошур, зростанням обсягів ринку, інвестицій і перспектив впровадження нових бізнес-моделей. Ці очікування в цілому збулися, незважаючи на те, що фінансова криза примусила позбутися зайвого оптимізму. Проте в цілому книговидавництво РФ продовжує впевнено набирати оберти й завойовувати нові ринки.

Минулий рік у видавничій сфері Російської Федерації був багатим на ювілеї. 21 жовтня 2010 року в Колонному залі Будинку Союзів відбулися урочистості з приводу 80-річчя Московського державного університету друку імені Івана Федорова, випускники якого плідно працюють і у видавничій сфері України.

У Центральному Будинку журналіста відбувся урочистий вечір, присвячений 20-річному ювілею Асоціації книговидавців Росії. Свій 20-річний ювілей відзначала видавнича група "АСТ" й Асоціація книгорозповсюджувачів незалежних держав, що об'єднує 175 підприємств і організацій Росії, Білорусії, України, Молдови, Вірменії, Азербайджану та Киргизії.

2.2. Книговидавництво Росії за двадцять років

У сфері книговидавництва головними ознаками 2010 року є зниження кількості видань за назвами і тиражами у порівнянні з 2009 роком (табл. 1).

Таблиця 1

Рік видання	Кількість видань	Річний тираж, тис. пр.	Кількість книг на одного жителя країни
2009	127 596	716 553,1	5,0
2010	121 738	653 843,7	4,6

Отже, має місце погіршення показників книговидавництва 2010 року в порівнянні з попереднім, тобто зменшення випуску книг за назвами становить 4,6%. Якщо порівняти показники 2010 року з показниками минулих років, починаючи з 2006 року, коли загальна кількість назв книг і брошур становила 102 268 назв, 2007 роком — 108 791, 2008 — 123 336, то бачимо, що ці показники більш, ніж удвічі перевищували кращий для Російської Федерації показник у складі ЄСРР у 52 тис. назв, а також і кращі загальносоюзні показники (84 тис. назв). Тож показник 2010 року відповідає "третьому місцю" в цілому по країні за всю історію російського книговидавництва.

¹ Кириллова Л. А. Диалектика развития: статистика книгоиздания России за 2010 год / Л. А. Кириллова, К. М. Сухоруков // Российская книжная палата : статистические показатели 2010 года. — Режим доступа: http://www.bookchamber.ru/content/stat/stat_2010.html. — Загл. с экрана.

Інший показник — загальнорічний тираж книг у 2010 році зменшився на 14% щодо рекордного для пострадянської Росії показника 2008 року — 760,4 млн пр. У 2009 році сукупний тираж книг і брошур становив 716,6 млн пр., тобто випуск книг зменшився за накладом на 9,6%.

Проте порівняння тиражів 2010 року з даними за 2005, 2006 і 2007 роки показують цілком задовільну картину. В 2005 році загальний тираж книг і брошур становив 669,4 млн пр., у 2006 — 633,5 млн пр., у 2007 — 665,7 млн пр., тобто показники 2010 року укладаються в один ряд з цими показниками.

Згідно з офіційною статистикою, Російська Федерація займає почесне місце в першій п'ятірці (Великобританія, Китай, США і Німеччина) у світі за кількістю щорічно виданих назв книг.

Випуск книг і брошур за назвами й тиражами, а також кількість книг і брошур на одного жителя РФ у 1991—2010 роках представлено у табл. 2, а їхня динаміка — на діаграмах (рис. 1—3).

З табл. 2 видно, що у порівнянні з 1991 роком кількість книг у Російській Федерації за назвами в 2010 році збільшилась на 87 688 друк. од., а за тиражами зменшилась на 976 116 пр., тобто у 2,5 рази. Кількість книг і брошур на одного жителя була найбільшою в 1991 році — 10 пр., а за останнє десятиріччя — у 2008 році — 5,4 пр.

Зростання кількості книг за назвами не суперечить світовій тенденції, оскільки в усьому світі кількість книг за назвами зростає, що визначається як "інфляція видань", тиражі ж можуть зростати, а можуть і зменшуватись.

Таблиця 2

**Випуск книг і брошур за назвами, тиражами
й на одного жителя у 1991—2010 роках**

Рік	Кількість видань, друк. од.	Річний тираж, тис. пр.	Кількість книг і брошур на одного жителя, пр.
1991	34 050	1 629 960	10,0
1992	28 716	1 312 964	8,8
1993	29 017	949 860	6,5
1994	30 390	594 323	4,1
1995	33 623	475 039	3,3
1996	36 237	421 387	2,9
1997	40 433	435 972	3,0
1998	46 156	407 576	2,8
1999	47 733	421 496	3,1
2000	59 543	471 192	3,3
2001	70 332	542 336	3,8
2002	69 749	591 000	4,1
2003	81 000	700 000	4,9
2004	89 066	685 881	4,8
2005	95 498	669 401	4,8
2006	102 300	633 500	4,5
2007	108 791	665 700	4,7
2008	123 336	760 439	5,4
2009	127 596	716 553	5,0
2010	121 738	653 844	4,6

Тенденція до зменшення тиражів є загальносвітовою: "диверсифікація знань і читачьких смаків призводить до зменшення обсягу реального і потенційного попиту на конкретні видання, за винятком лише бестселерів, кількість яких також постійно знижується. Крім того, на тиражі побічно впливає і така обставина: у багатьох регіонах Росії поліпшується бібліотечне комплектування і збільшується кількість відвідувачів бібліотек, а це значить, що одним примірником книги користується не один її покупець, а як мінімум кілька читачів, внаслідок цього зменшується

загальна кількість покупців і кількість примірників тиражу, що розпродаються"².

Виходячи з наявних даних, можна зробити розрахунок динаміки і "похідних" показників російського книговидавництва — середнього тиражу однієї книги (відношення сукупного тиражу до кількості випущених назв). Так, середній тираж одного видання за підсумками 1991 року становив 47 870 пр., у 2003 році — 6166 пр., тобто скоротився в 7,8 раза, а в 2010 році — 5371 пр., тобто — в 9,8 раза (див. табл. 2). При цьому тільки за останній рік середній тираж однієї книги в Росії скоротився на 4,37% — з 5616 до 5371 пр.

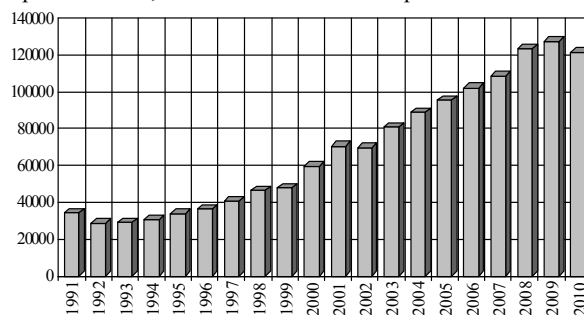

Рис. 1. Динаміка російського книговидавництва за назвами

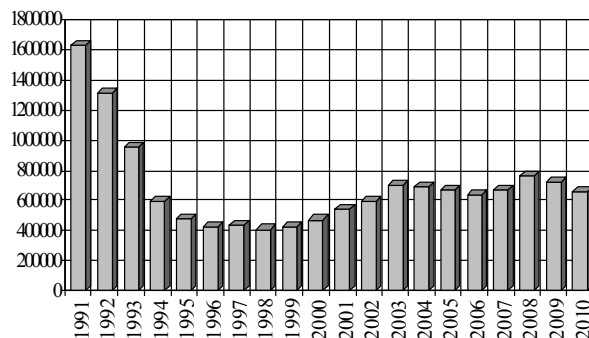

Рис. 2. Динаміка російського книговидавництва за тиражами

Аналізуючи книговидавництво РФ за двадцять років, можна побачити деяке зменшення кількості книг за назвами в 2002 році. Цей спад пов'язаний з тимчасовою відміною певних пільг для видавців, коли поступальний рух російського книговидавництва загальмувався. Видавці стали панікувати, знижувати кількість назв і спробували виправити становище за рахунок додруковування вже "перевіраних" видань, що користувалися найбільшим попитом.

Цікаво прослідкувати динаміку кількості примірників випущених книг і брошур з розрахунку на душу населення. Так, на початку 1991 року цей показник дорівнював 10 пр. на особу. Уже наступного року розпочалося його зниження, найнижчий рівень — 2,8 пр. — було зафіксовано у 1998 році. Нарощення випуску книг на одного мешканця Росії розпочалося у 1999, досягнувши 2008 року максимуму — 5,4 пр. — і впавши наприкінці десятиріччя на 0,8% (див. табл. 2 і рис. 3). Таким чином, кількість видань, що випускаються на душу населення, з 2001 по 2010 рр. зросла на 24,3%, проте порівняно з 2009 роком цей показник у 2010 знизився на 9%, а щодо "пікового" 1991 року кількість видань на одну особу в 2010 році зменшилась вже на 54%.

При цьому треба розуміти, що збільшення кількості випущених видань з розрахунку на душу населення з 2001 до 2010 року відбулося не тільки завдяки зростанню тиражів видавничої продукції на 20%, а й внаслідок природного спаду населення Росії, яке, згідно з даними Росстату, за минулі десять років скоротилося на 4,4 млн осіб, або на 3%.

² Сіроженко В. Нові рекорди: основні статистичні показники російського книговидавництва в 2007 році / Валерій Сіроженко // Вісник Книжкової палати. — 2008. — № 3. — С. 12.

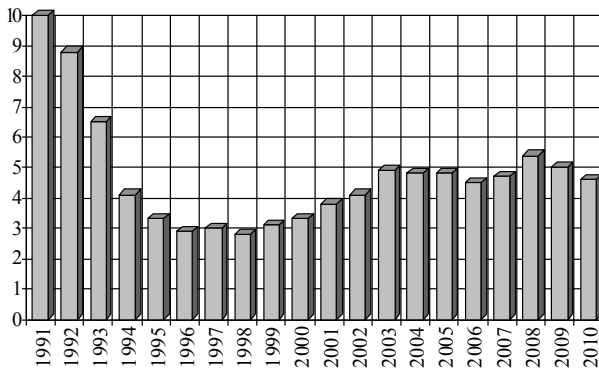

Рис. 3. Динаміка російського книговидавництва на душу населення

Дані, представлені в табл. 3, явно свідчать про те, що у виданнях 2010, як і минулих років, переважають книги, які традиційно відносяться до розряду соціально значущих. На першому місці — група навчальних і методичних видань усіх типів (майже третина за кількістю назв і більше третини загального тиражу). На другому місці за кількістю назв наукові видання, проте їхні тиражі, звичайно, значно нижчі, ніж літературно-художніх видань для дорослих і книг для дітей та юнацтва. Остання з названих груп свідчить навіть про перевищення показників 2009 року в порівнянні з 2010 роком (10 866 назв і 10 938 назв відповідно; хоча за тиражами у 2010 році видано значно менше примірників, ніж у 2009 році: 132,0 млн пр. у 2010 проти 145,3 млн пр. у 2009).

Ще одна особливість 2010 року — дуже помітне збільшення кількості видань белетристики для дітей дошкільного віку. В 2009 році було випущено 2908 назв книг цього асортименту друкованої продукції загальним тиражем 33,9 млн пр., а в 2010 — уже 3785 назв тиражем 42,7 млн пр.

Статистичні дані російського книговидавництва останніх років свідчать про значні успіхи в цій сфері. Книжковий ринок, на відміну від інших ринкових сфер, чутливіше та хворобливіше реагує на суспільні зміни, він більшою мірою залежить від рівня реальних доходів населення, його купівельної спроможності та морального і психологічного стану. Гострі соціально-економічні зміни в країні призвели до суттєвих змін у способі життя значної частини росіян — споживачів видавничої продукції. Знизився життєвий рівень передусім тієї її частини, яка раніше була найбільш читацькою — студентів, викладачів, інтелігенції.

Таблиця 3

Випуск книг і брошур за цільовим призначенням у 2010 році

Розділи цільового призначення	Кількість книг і брошур, друк. од.	Загальний тираж, тис. пр.
Всього	121 738	653 843,7
Наукові видання	24 070	10 043,8
Науково-популярні видання	1 652	6 334,1
Нормативно-виробничі видання	2 487	3 959,8
Офіційні видання	1 128	5 378,2
Навчальні та методичні видання, у тому числі:	39 309	229 616,5
Навчальні та методичні видання для дошкільників	3 013	35 370,3
Навчальні та методичні видання для загальноосвітньої школи, у тому числі:	9 486	169 542,0
Навчальні та методичні видання для початкової школи	3 939	86 452,1

Навчальні та методичні видання для середньої школи	3 737	62 249,9
Навчальні та методичні видання для старшої школи	1 810	20 840,0
Навчальні та методичні видання для вищої школи	23 688	14 688,1
Навчальні та методичні видання для середньої спеціальної освіти	949	1 887,2
Навчальні та методичні видання для інших видів навчання	1 668	4 614,0
Навчальні словники і довідники	491	3 458,9
Літературно-художні видання	18 131	120 607,8
Видання для дітей та юнацтва, у тому числі:	10 934	131 898,9
Літературно-художні видання	6 858	68 015,7
Науково-пізнавальні видання, у тому числі:	4 076	63 883,2
Енциклопедії для дітей та юнацтва	328	2 766,5
Довідкові видання, у тому числі:	3 602	34 315,6
Енциклопедії та енциклопедичні словники	395	14 421,0
Словники	789	3 421,7
Довідники	2 418	16 472,9
Література релігійного змісту	1 829	14 510,8
Видання для широкого кола читачів	15 243	90 269,5
Інформаційно-рекламні видання	164	965,7
Виробничо-практичні видання	3 185	5 858,0

Отже, у 2010 році частка книг із загальної кількості книг і брошур становила 84,4% усіх назв і 75,6% тиражів; у 2009 році — відповідно 83,7% і 69,3%, з них в обкладинці в 2009 році було 68,3% усіх назв і 66,4% тиражів, а в 2010 — відповідно 67,0% і 62,7% (табл. 4).

"Вельми змінилася й частка найголовніших тиражних груп у загальному книжковому асортименті (див. табл. 5). У 2008 році на частку книг і брошур, випущених тиражем до 500 пр., припадало 33,7% назв, а тиражної групи до 5000 пр. 32,6% назв. У 2009 році ці цифри становили 40,3% і 29,8%, а в звітному 2010 — уже 40,8% і 29,0% відповідно. Іншими словами, в загальному книжковому асортименті постійно збільшується присутність малотиражних книг і брошур, які випускають, як правило, некомерційні видавничі організації.

Левову частку видань тиражем до 5000 пр. становлять словники, довідники, видання класики і сучасної "серйозної" літератури, — і ця група за рік знову зменшилася в загальному асортименті (на 0,8% за кількістю назв), хоча і не так суттєво, як у 2009 році (на 2,8% в порівнянні з 2008 роком). Однак цей показник залишився незмінним у групі видань тиражем до 50 000 пр., в яку входять не тільки майже всі підручники для шкіл, а й значна кількість популярно-розважальної літератури (детектив, фентезі, "жіночий/любовний" роман)"³.

³ Кириллова Л. А. Диалектика развития: статистика книгоиздания России за 2010 год / Л. А. Кириллова, К. М. Сухоруков // Российская книжная палата : статистические показатели 2010 года. — Режим доступа: http://www.bookchamber.ru/content/stat/stat_2010.html. — Загл. с экрана.

Таблиця 4

Основні характеристики випуску книг і брошур у 2010 році

Види видань	Кількість книг і брошур, друк. од.	Загальний тираж, тис. пр.	У % від кількості назв	У % від загального тиражу
Всього, у тому числі:	121 738	653 843,7	—	—
Книги	102 790	494 553,0	84,4	75,6
Брошури	18 948	159 290,7	15,6	24,4
У палітурці	40 113	243 571,0	33,0	37,3
В обкладинці	81 625	410 272,7	67,0	62,7
Нові видання	104 083	462 044,1	85,5	70,7
Перевидання	17 655	191 799,6	14,5	29,3
Серійні видання	46 945	406 260,9	38,6	62,1
Перекладні видання	14 268	86 815,8	11,7	13,3

Таблиця 5

Розподіл книг і брошур за тиражними групами в 2010 році

Тиражна група	Кількість, книг і брошур, друк. од.	Загальний тираж, тис. пр.	У % від кількості назв	У % від загального тиражу
Всього, у тому числі тиражем:	121 738	653 843,7	—	—
до 500 пр.	49 665	12 368,3	40,8	1,9
до 1000 пр.	10 432	9 930,8	8,6	1,5
до 5 тис. пр.	35 350	117 232,0	29,0	17,9
до 10 тис. пр.	13 750	112 801,3	11,3	17,3
до 50 тис. пр.	10 563	235 649,4	8,7	36,0
до 100 тис. пр.	997	71 429,6	0,8	10,9
понад 100 тис. пр.	462	94 432,3	0,4	14,5
Без зазначення тиражів	519	—	0,4	—

З табл. 6 видно, що в РФ українською мовою видано 7 книг тиражем 5,1 тис. пр., а білоруською тільки дві тиражем тисяча примірників.

Таблиця 6

Випуск книг і брошур окремими мовами народів світу в 2010 році

Мова видання	Кількість книг і брошур, друк. од.	Загальний тираж, тис. пр.
Всього	121 738	653 843,7
англійською	1 124	4 076,5
білоруською	2	1,0
російською	118 378	641 659,2
українською	7	5,1
іншими мовами	2 227	8 101,9

Безумовними лідерами видавничої індустрії є видавництва "Ексмо" і "АСТ" (табл. 7). Вони не мають конкурентів ані за кількістю назв, ані за тиражами. Десять провідних комерційних видавців масової навчальної і художньої літератури всіх типів і видів (і жанрів) випускають близько чверті всіх назв і 2/5 сукупних тиражів російських книг і брошур. Проте й некомерційні видавці — тисячі видавництв вищих навчальних закладів і видавничих служб науково-дослідних інститутів, музеїв і архівів, а також суспільних, церковних, партійних, адміністративних структур, фондів і організацій — сьогодні дають вже не менше половини всіх

назв книг і брошур. Багато видавців вищих навчальних закладів, не тільки московських, а й регіональних, стабільно займають почесні місця в першій сотні видавців-лідерів.

Таблиця 7

20 видавництв РФ, які випустили найбільшу кількість книг і брошур у 2010 році

Назва видавництва	Кількість книг і брошур, друк. од.	Загальний тираж, тис. пр.
1. Ексмо	9 663	78 804,9
2. АСТ	9 333	72 255,2
3. Просвещение	1 646	48 791,0
4. Эгмонт Россия Лтд	1 266	24 939,4
5. Росмэн	1 146	12 317,5
6. Дрофа	1 115	17 122,7
7. ОЛМА Медиа Групп	1 099	10 632,2
8. Феникс	1 016	3 058,3
9. Стандартинформ	994	190,8
10. Рипол-классик	979	8 194,5
11. Вече	894	3 973,9
12. Экзамен ХХІ	894	14 556,0
13. ИЦ "Академия"	873	1 907,1
14. Аттикус (издательская группа)	860	9 875,2
15. Центрполиграф	732	4 787,5
16. Питер	622	3 061,5
17. Азбука-классика	621	5 038,0
18. Стрекоза-Пресс	614	11 108,9
19. Фламинго	590	21 811,0
20. Мир книги	587	6 372,4

Таблиця 8

Перелік авторів художньої літератури, книги яких найбільше видавали в 2010 році

Автор	Кількість книг і брошур, друк. од.	Загальний тираж, тис. пр.
Донцова Д.	144	5 459,5
Шилова Ю.	93	3 995,1
Дойль А. К.	67	1 907,2
Устинова Т.	48	1 850,3
Полякова Т.	81	1 729,3
Мариніна О.	61	1 674,6
Дюма О.	71	1 549,5
Майер С.	19	1 458,0
Акунін Б.	72	1 432,0
Вільмонт К.	57	1 017,9
Литвинови О. та С.	57	975,1
Рой О.	35	939,0
Бушков О.	121	826,0
Кристі А.	113	806,7
Пікуль В.	137	754,6
Шелдон С.	77	658,7
Стіл Д.	84	654,6
Калініна Д.	42	591,1
Луганцева Т.	86	585,8
Количев В.	40	582,1

За кількістю виданих назв книг безумовними лідерами є: Д. Донцова, В. Пікуль, О. Бушков, А. Кристі; за тиражами лідерами також є Д. Донцова, Ю. Шилова, А. К. Дойль, Т. Устинова, Т. Полякова та О. Мариніна.

(Далі буде)

Надійшла в редакцію 4 липня 2011 року